

דף כט.

עין משפט א ב.

או"ח סימן קכו פעיף א

א. ש"ץ שטעה ודילג אחת מכל הברכות וכשמזכירין אותו יודע לחזור למקומו אין מסלקין אותו, אבל אם דילג ברכת למינים ולמלשינים מסלקין אותו מיד שמא אפיקורוס הוא ^ז, אבל אם התחיל בה וטעה אין מסלקין אותו.

עין משפט ג ד ה.

או"ח סימן קי פעיף א

עין לעיל דף כח: עין משפט ז

עין משפט ו.

או"ח סימן קיר פעיף ה

ה. ו. בימות הגשמים אם לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו ^פ, והוא שלא הזכיר טל, אבל אם הזכיר טל ^צ אין מחזירין אותו.

עין משפט ז.

או"ח סימן קיז פעיף ד

ה. ד. לא שאל גשם בימות הגשמים מחזירין אותו אע"פ ששאל טל, אבל שאל גשם ולא טל אין מחזירין אותו.

ע. אדם שאנו יודעים שהוא כופר בתחיית המתים או אינו מאמין בגאולה העתידה וכ"ש אם אינו מאמין בתורה מן השמים או בגמול ועונש אפיקורוס הוא ואסור להניחו להיות ש"ץ, ואם עמד בחזקה אין עונין אחריו, מ"ב אות ב', וכה"ח אות ג'.

פ. ואינו יכול לאומרה בשומע תפלה דכאן זה שבח ואינו יכול לומר שבח בשומע תפלה שהיא תחנונים, אבל בטעה בשאלה בברכת השנים יכול לאומרה בשומע תפלה שזה בקשה ותחנונים, כה"ח אות ל"ה.

צ. כיון שבגבורות אין אנו שואלים אלא מזכירים שבח להקב"ה ולכן בדיעבד אם שבחו בטל הוי שבח ואין מחזירין אותו, אבל בלא שבח כלל מחזירין אותו, כה"ח אות ל"ו מב"י.

עין משפט זז.

או"ח סימן רצד סעיף א

א. אומרים הבדלה בתפלה בחונן הדעת ^ק, ואם טעה ולא הבדיל משלים תפלתו ואינו חוזר ^ר, שצריך להבדיל על הכוס, אבל אם טעם קודם שהבדיל ^ש על הכוס צריך לחזור ולהבדיל בתפלה ^ת.

עין משפט ט.

או"ח סימן קיז סעיף ה

ה. לא שאל גשם ונזכר לפני שומע תפלה אינו חוזר, ושואל בשומע תפלה ^א.

הגה: ואם היה תענית יאמר השאלה קודם ענינו ^ב.

ו. לא נזכר עד אחר שומע תפלה, אם לא עקר רגליו חוזר לברכת

^ק. ברכות ל"ג, ופסחים קי"ג. והטעם משום שאסור לתבוע צרכיו קודם ההבדלה, ועוד שאם אין בינה אינו יודע להבדיל.

^ו אם נאנס ולא התפלל ערבית כמו"ש שמתפלל בשחרית שתיים, ראשונה שחרית והשניה לתשלומין יש מחלוקת אם אומר אתה חוננתנו בשניה ושב ואל תעשה עדיף, כה"ח אות ג'.

וכן אונן אחר הקבורה כשמתפלל שחרית אחר הקבורה לא יאמר אתה חוננתנו בתפלתו, שם באות ה' מברכי יוסף.

^ר. ואסור במלאכה עד שיאמר המבדיל בין קודש לחול, מ"א ס"ק ב'.

^ש. או עשה מלאכה קודם שהבדיל על הכוס, והיינו בלא אמר ברוך המבדיל בין קודש לחול, ועיין בב"ה שהביא מחלוקת בזה.

^ת. הגם שקיי"ל אם טעם מבדיל כמ"ש בסי' רצ"ט סעיף ה', מ"מ כיון שאכל באיסור קרינן ביה טעה וצריך לחזור ולהתפלל, כ"י, וט"ז ס"ק ב'. ואחרי שחזר והבדיל בתפלה מבדיל על הכוס, ואם טעה והבדיל על הכוס לפני שחזר להתפלל אפשר דא"צ לחזור ולהתפלל, ממשב"ז, כה"ח אות י"א.

^ו וכשאומר מדע והשכל יזהר לומר עם שי"ן שמאלית שלא ישמע ח"ו שיכול בנים ח"ו.

^א. ואם נזכר לפני תקע בשופר יאמר שם ותן טל ומטר לברכה כמ"ש בסי' קי"ד סעיף ו', מ"א ס"ק ה'. אבל אם נזכר אחר שומע תפלה חוזר לברכת השנים ולא יאמרה ויתחיל תקע. כה"ח אות ל"ד.

^ו וכששואל בשומע תפלה יאמר אחר "ומלפניך מלכינו ריקם אל תשיבנו" "ותן טל ומטר לברכה" כי אתה שומע תפלה כל פה, מ"ב אות ט"ז.

^ב. דשאלה יותר חמור מעננו שאם לא אמרה מחזירין אותו לא כן בעננו שאין מחזירין, מ"א ס"ק ז'. והלבוש כתב הטעם משום שזה יותר תדיר. ועיין בכה"ח אות ל"ח.

- השנים^ג, ואם עקר רגליו חוזר לראש התפלה.
השלים תפילתו ואינו רגיל לומר תחנונים אע"פ שלא עקר רגליו הוי כעקר אותם^ד.
ז. אם נזכר אחר שחתם שומע תפלה נראה שאומר ותן טל ומטר ואח"כ אומר רצה.

דף כט:

עין משפט א ב. או"ח סימן תכב סעיף א

- א. בערבית שחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר יעלה ויבא ברצה^ה, ואם לא אמרו בערבית אין מחזירין אותו^ו שאין מקדשין ר"ח בלילה, בין שר"ח יום אחד או יומים, אבל אם לא אמרו בשחרית או במנחה מחזירין אותו.

ג. שזה עיקר מקומה ולא לשמע קולנו. ואם אמר ברוך אתה ה' ונזכר יסיים למדני חוקין ויאמר ותן טל ומטר לברכה ואח"כ כי אתה שומע תפלת וכו'... מ"ב ס"ק י"ט, וכה"ח אות מ"ב.

ד. דתרתני בעיני לא עקר רגליו וגם רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל אם אינו רגיל לומר תחנונים אע"פ שלא עקר רגליו הוי כעקורים וזו דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, וכך פסק הב"י בסי' תכ"ב. כה"ח אות מ'. ואם רגיל לומר תחנונים א"כ כל זמן שלא אמר יהיו לרצון אמרי פי האחרון חוזר לברכת השנים, כה"ח אות מ'.

ה. ברייתא שבת כ"ד.

ו. מ"מ אם נזכר לפני שיאמר מודים אומרו שם, מרדב"ז, כה"ח אות ד'. אך לדברי מר"ן השו"ע בסי' רצ"ד סעיף ד' מיד כשסיים הברכה המחזיר שכינתו לציון אין לו לחזור ומשמע דאינו אומרו ג"כ שם לפני מודים, וכן עיקר וכן כתב הא"ר והברכי יוסף, ועיין שם בכה"ח.

ז. וכשאמר ברוך אתה ה' ונזכר מסיים המחזיר שכינתו לציון ואינו חוזר בערבית. שם אות ח', אבל בשחרית או במנחה אומר למדני חוקין. כה"ח אות י"א. אם לא התפלל ערבית דר"ח והתפלל שחרית בר"ח שנים גם לתשלומין ושכח ולא אמרו בשניה אינו חוזר.

ח. וה"ה שכח ולא התפלל מנחה בר"ח כשהוא היה יומים ר"ח והתפלל ערבית שנים ולא אמרו בשניה אינו חוזר, כה"ח אות ו'.

ט. אם לא אמר יעלה ויבא בשחרית ונזכר שלא אמרו רק אחרי תפילת מוסף מתפלל מנחה שנים, כה"ח אות ח'.

א. ב. אם נזכר קודם שהתחיל מודים אומר יעלה ויבא במקום שנזכר, ואם לא נזכר עד אחר שאמר מודים, אם נזכר קודם שהשלים תפלתו חוזר לרצה ז ואם לא נזכר עד אחר שהשלים תפלתו ח חוזר לראש. ואם הוא רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו ונזכר קודם שעקר רגליו ט חוזר לרצה.

הגה: אם מסופק אם הזכיר או לאו א"צ לחזור י.

הגה: ש"ץ ששכח להזכיר בשחרית עיין בסי' קכ"ו.

עין משפט ג ד. אר"ח סימן צח סעיף ג.

ג. ה. יתפלל דרך תחנונים פ ושלא תראה עליו כמשא ומבקש להפטר ממנה.

עין משפט ה. אר"ח סימן פט סעיף א.

א. א. זמן תפלת השחר מצוותה שיתחיל אותה עם הנץ החמה ל שנאמר

ז. דג' אחרונות נחשבות כאחת.

ח. היינו שאמר יהיו לרצון אמרי פי הראשון שהוא ג"כ מכלל התפלה, כה"ח אות י"ד. ו כשחוזר לראש א"צ לומר עוד הפעם ה' שפתי תפתח, כה"ח אות ט"ז מריטב"א, ט. היינו קודם ה-יהיו לרצון אמרי פי האחרון.

י. ואלו דברי הכלבו, אבל הב"י השיב עליו ודעתו שצריך לחזור וכן הסכים הב"ח, והמ"א בס"ק ד' הסכים לדברי הב"י והב"ח וכן הסכים הפר"ח והטוב שיתנה שאם אינו חייב תהיה תפלתו נדבה, והגם דבזה"ז אין מתפללים נדבה במקום ספק מתפללין, כה"ח אות י"ח.

י. ויהיה אדם זהיר לומר יעלה ויבא דאם שכח לא הוי סימן טוב, ומובא מעשה בזמן האר"י ז"ל שאחד שכחו בערבית ואמרו לו בחלום "נתנני ה' בידי לא אוכל קום", כה"ח אות י"ט.

י. ויש לומר ביום ראש "חדש" הזה ולא ביום ראש החדש הזה, בן איש חי פ' ויקרא אות י"ד, וכה"ח אות כ', שיש כוונה במספר ראש חדש. ע"ש.

כ. וברכות כ"ט, ואם לא התפלל דרך תחנונים כתב הב"ח דאפי' דיעבד לאו תפלה וצריך לחזור ולהתפלל, ולדינא יזהר לכתחלה אך בדיעבד לא יחזור דיש לחוש לברכה לבטלה, כה"ח אות ט"ז.

ל. וברכות כ"ו, ועיין בסי' נ"ח ובכה"ח אות יו"ד שם זמן הנץ החמה. ודעת הפר"ח דמשהאיר המזרח יכול להתפלל גם לכתחלה רק מצוה מן המוכרח מהנץ החמה, אך לדעת השו"ע גם בהאיר פני המזרח זה רק בדיעבד, ועיין בכה"ח אות ג'.

"ייראוך עם שמש" ואם התפלל משעלה עמוד השחר ^מ והאיר פני המזרח יצא ^נ.

ב. נמשך זמנה עד סוף ארבע שעות ^ס ביום שהוא שליש היום, ואם טעה או עבר והתפלל ^ע אחר ד' שעות ועד חצות ^פ הגם שאין לו שכר תפלה בזמנה שכר תפלה יש לו.

הגה: ואחר חצות אסור להתפלל שחרית.

או"ח סימן רלג סעיף א

א. עיקר זמן המנחה הוא מתשע שעות ומחצה ולמעלה ^ז עד הלילה ^ק לרבנן, ולר"י עד פלג המנחה שהוא עד סוף י"א שעות פחות רבע.

מ. ועמוד השחר היינו שעה וחומש לפני הנץ החמה לפי שעות זמניות, ועיין בכה"ח אות ד'.

נ. ומשמע אפי' שלא בשעת הדחק בדיעבד יצא, ובשעת הדחק מותר אפי' לכתחלה, שם אות ה'.

ס. ומחשבין השעות זמניות מעמוד השחר עד צאת הכוכבים, מ"א ס"ק ד'.

ע. ומשמע רק בדיעבד, אבל לכתחלה אם עבר ד' שעות מתפלל מנחה שתיים וזה עדיף, וכ"כ בספר ראשון לציון לבעל אור החיים הקדוש בברכות דף כ"ח, ויש לו שכר תפלה בתפלת תשלומין, כ"כ הפרישה.

אך הרבה אחרונים פירשו דברי השו"ע דלאו דוקא עבר או טעה אלא אם עבר זמן ד' שעות לכתחלה מתפלל שחרית עד חצות, וכ"כ בכה"ח אות י'.

פ. אבל אחרי חצות דלאו זמן תפלה הוא אפשר דהוי ברכה לבטלה, ב"י. אבל הב"ח כתב דיכול להתפלל שחרית עד זמן מנחה גדולה, וכ"כ הפרישה והט"ז בס"ק א'. אך דעת הלבוש כדעת מר"ן הב"י דאם עבר חצות אסור להתפלל שחרית, וכן דעת המ"א בס"ק ה', וכן עיקר, כ"כ בכה"ח אות י"א, ורק אם היה אנוס או שוגג יתפלל מנחה שתיים, כמ"ש בסי' קי"ח.

צ. זו דעת הרמב"ם, אבל לדעת הטור והרא"ש גם לכתחלה זמנה משעה שישית ומחצה, וע"כ בלא צורך אין להתפלל אלא אחרי ט' שעות ומחצה כדעת מר"ן והרמב"ם, כה"ח אות א'.

ואם טעה והתפלל מנחה מתחילת שעה שביעית דהיינו שלא חיכה לעוד מחצה א"צ לחזור על תפלתו, שם אות ב'.

ק. היינו עד סוף שקיעת החמה, אבל לא עד צאת הכוכבים, והשאגת אריה בסי' י"ז העלה עד צאת הכוכבים, וכ"כ הרמ"א בסוף סימן זה.

ו. וזמן בין השמשות הוא י"ג רגעים וחצי, אחר שאין השמש נראית. ואם אדם יכול להתפלל מנחה ולסיים לפני זמן זה יתפלל ואם לאו יתפלל ערבית שתיים, כה"ח אות ה'. ומנהג ירושלים וחברון שאחר עשרה דקים שאין השמש נראית אין מתפללין עוד מנחה, שם.

אם התפלל משש שעות ומחצה יצא.

הגה: ומשערין השעות בשעות זמניות ^ר.

א. ב. הגם שהלכה דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד מ"מ אם עושה כרבנן ומתפלל מנחה עד הלילה אינו יכול להתפלל ערבית מפלג המנחה ^ש, ואם עושה כרבי יהודה ומתפלל ערבית מפלג המנחה צריך ליזהר שלא יתפלל מנחה מפלג המנחה. ועכשיו שנהגו להתפלל מנחה עד הלילה אין להתפלל ערבית מפלג המנחה אבל בדיעבד או בשעת הדחק יצא.

הגה: גם לנוהגים כרבי יהודה עד פלג המנחה בדיעבד או בשעת הדחק אם התפללו מנחה אחרי פלג המנחה עד צאת הכוכבים יצא.

או"ח סימן קי סעיף ג

עין משפט ו.

ג. ההולך במקום גדודי חיה וליסטים מתפלל כך: צרכי עמך ישראל מרובים וכו'... ^ת ומתפלל כשהוא מהלך, ואינו צריך ג' ראשונות ולא ג' אחרונות וכשיגיע לישוב ותתקרב דעתו חוזר ומתפלל תפלת שמונה עשרה.

ר. והדבר במחלוקת אם משערין מנץ החמה עד השקיעה או מעמוד השחר עד צאת הכוכבים, כה"ח אות ז'.

ש. וכ"ש שלא יתפלל באותו יום מנחה אחר פלג המנחה וערבית קודם צה"כ, כ"כ במ"א ס"ק ה'. ובמאירי בפסקיו כתב דמיום ליום אין לחוש לתרתי דסתרי רק ביום אחד אין ראוי לעשות תרתי דסתרי, כה"ח אות ט'.

ו. הרוצה לנהוג בחסידות יתפלל מנחה לפני פלג המנחה וערבית בצה"כ. ועיין בכה"ח אות י'. כתב הרמ"א שהיום נוהגים להקל שמתפללים אחר פלג המנחה מנחה ומיד מתפללים ערבית ואולי משום טורח לאסוף מנין הקילו, לפ"ז ביחיד יזהר שלא לעשות כן, ועיין בכה"ח אות י"ב.

ת. וזה הנוסח שלה: צרכי עמך ישראל מרובין ודעתן קצרה יר"מ ה' אלהי שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה והטוב בעיניך עשה בא"י שומע תפלה. והוא מגמ' ברכות כ"ט, כנוסח הרי"ף והרמב"ם והרא"ש. וי"א דמקדים לומר רבון העולמים צרכי עמך וכו' דלעולם יסדר שבחו של מקום, ואח"כ יתפלל, כה"ח י"א.

הגה: ואם לא חזר להתפלל א' הוי כשכח דיש לו תשלומין.

עין משפט ז' ט.

או"ח סימן קי פעיף ד

ה. ד. היוצא לדרך יתפלל ב' יהי רצון מלפניך ה' אלהינו וא"א שתוליכנו לשלום וכו' וצריך לאומרה בלשון רבים ג', ואם אפשר יעמוד מהליכתו כשאומרה, אבל אם היה רוכב א"צ לירד.

א. היינו מתוך אונס או שוגג או שלא ידע שחייב לחזור ולהתפלל או כלה הזמן בדרך, אבל בהזיד אין לה תשלומין, כה"ח אות י"ב.

ב. ברכות דף כ"ט, רמב"ם בפ' ד' מתפלה, והוא הדין המפרש בים יאמר תפילת הים - ברכ"י, וכשאדם יוצא לדרך ישתדל שיעשו לו לוייה שכל המתלווה אפי' ד' אמות בעיר אינו ניזוק כמ"ש בסוטה דף מ"ו ע"ב.

ו' ויש נוהגים ללכת ליטול רשות מגדולים כשהולכים לדרך כדי להתברך מהם ויתפללו עליהם, כה"ח אות י"ז. וישנה קבלה שלא יאמר הנוסע למלווין אותו שיחזרו ממנו. שם אות י"ח.

ו' יזהר מאוד שלא יפרד מחבירו מתוך בכיה כי היא סכנה גדולה, שם אות י"ט. ו' מצואת ר"י החסיד. אם אדם שכח דבר מה לא יחזור לביתו אלא יקרא ויביאו לו הדבר ששכח, שם אות כ"א.

ו' גם לא ימשח אדם מנעליו באותו יום שיוצא לדרך, מר"י החסיד.

ו' טוב שיתן צדקה קודם שיצא לדרך, שם ע"ד והלך לפניך צדקך.

וטוב שילמד ג"כ לפני יציאתו, שם אות כ"ד. ועיין שם באות כ"ה הסדר ליד המזוזה עם ג' אנשים מאוהביו.

ו' גם ישתדל ההולך שיעשוהו שליח מצוה, ויצא בכי טוב ויכנס בכי טוב, מגמ' תענית י"ד ע"ב, ופסחים ב'.

ו' יזהר לצאת ביום שלישי שנכפל בו כי טוב ובבוקר קודם חצות.

ו' יקבל עליו כשיגיע למקום פלוני יאמר נשמת כל חי, כה"ח אות ל"א.

ו' כל האומר מזמור למנצח בנגינות מזמור שיר בצורת המנורה ז' פעמים כשיוצא לדרך ויכוין בו ילך לשלום ולהצלחה, שם אות ל"ו.

ו' בהכנסו לספינה יקדים רגל ימינו, ויאמר ט' פעמים כי תעבור במים אתך אני ונהרות לא ישטפוך, כי תלך כמו אש לא תכוה ולהבה לא תבער בך.

ו' בראותך אויבך אמור "אוריאל" ז"פ בנשימה אחת או "נוריאל".

ו' בבואך לדין זכור השם "אוריאל" ותצליח, כה"ח אות ל"ז.

ג. ו' שמתוך כך תפלתו נשמעת ב"י בשם רש"י, ט"ז ס"ק ג'. מ"מ בתפלה שאינה קבועה לרבים יאמר אותה בלשון יחיד כמ"ש במג"א בסי' תקס"ה ס"ק א'.

ו' כשהולך בדרך ויש סכנה לישראל יכול לשנות מלבושו, כה"ח אות מ"א.